

Ibrahim KALIN

College of the Holy Cross, Boston, USA

René Guénon ('Abd al-Wāhid Yahya) (1886-1951) o znanosti

Guenon, koji je smatran za utemeljivača tradicionalne škole, rođen je u Bloisu, Francuska, 15. novembra 1886. godine. Svoje rano obrazovanje posvetio je proučavanju matematike i filozofije. U Pariz je došao na studije 1906. godine, gdje je održavao redovne kontakte sa različitim spiritualističkim grupama. Godine 1909. izdavao je i objavljivao časopis koji se zvao *La Gnose*, za koji je napisao nekoliko eseja i kritičkih osvrti na spiritualizam i ezoterizam. U 1910. susreće se sa poznatim francuskim slikarem Gustavom Aguelijem, koji je u to vrijeme primio islam i uzeo ime 'Abd al-Hadi. Guénon je iniciran u sufizam 1912., kada je postao musliman i uzeo muslimansko ime 'Abd al-Wāhid Yahya.

Svoje fakultetsko obrazovanje je okončao 1916. godine tezom pod naslovom: «Leibniz i infinitezimalni račun». Iste godine, on se susreće sa Jacquesom Maritainom, jednim od najutjecajnijih katoličkih mislilaca dvadesetog stoljeća. Godine 1921., napisao je svoju doktorsku disertaciju pod naslovom «Opći uvod u proučavanje indijskih učenja». Komisija za ocjenu doktorske disertacije je odbila Guénonovu tezu, što je vodilo njegovom konačnom napuštanju akademske karijere 1923. godine. Disertacija je kasnije objavljena kao knjiga pod istim naslovom. Godine 1924. objavio je *Istok i Zapad*, jedno od svojih glavnih djela o komparativnoj filozofiji i duhovnosti, iza kojega je 1927. godine slijedila *Kriza modernog svijeta*, možda najpoznatije i najviše čitano njegovo djelo.

Godinu dana nakon objavljivanja *Krize modernog svijeta*, umrla je Guénonova supruga. U Egipat je otišao 1930. godine, u sklopu projekta koji je imao za cilj proučavanje i objavljivanje nekih sufijskih tekstova, međutim, više ga nikada nije napustio. Godine 1934., oženio se Fatimom, kćerkom sufijskog šejha Muhammada Ibrahima, i nastanio se u kući koja je bila u blizini Sveučilišta Al-Azhar, gdje je imao redovne kontakte sa 'Abd al-Halimom Mahmūdom, čuvenim rektorom Al-Azhar i sufijskim učenjakom. Iako je Guénon povremeno primao posjete članova škole Tradicije, kao što su Titus Burckhardt, Frithjof Schuon i Martin Lings, ostao je jako povučen tokom svojeg boravka u Egiptu, radeći na svojim glavnim knjigama i tekstovima. Sve do njegove smrti, 7. januara 1951. godine, Guénonovo slabašno zdravstveno stanje pratilo ga je čitavog života.

Guénonovi radovi pokrivaju golem niz predmeta: od metafizike i simbolizma do kritike modernog svijeta i tradicionalnih znanosti. Jedna od konstantnih tema njegovog opusa jeste oštar kontrast između tradicionalnog svjetopogleda različitih svjetskih religija i modernizma, kojeg on posmatra kao anomaliju u historiji čovječanstva. Njegovi radovi su posvećeni kritici modernizma i modernog svijeta i sadrže neke od najdubljih i najtrajnijih analiza modernog svijeta i njegovog filozofskog nazora. *Istok i Zapad* i *Kriza modernog svijeta*, obje štampane u prvoj polovici dvadesetog stoljeća, još su rado čitana djela i prevedena su na mnoge svjetske jezike. Uz ova dva djela, koja su ponajprije posvećena kritici modernog svijeta sa tradicionalnog

stajališta, Guénonova druga djela sadrže puno ukazivanja na metafizičke i filozofske pogrešne koncepcije koje su prevladavajuće u modernim zapadnjačkim društvima.

Drugi dio Guénonovog opusa se bavi tradicionalnim učenjima i u ovim djelima Guénon nastoji da oživi tradicionalne pojmove i znanosti koje su ignorirane ili izgubljene sa pojavom moderne filozofije. Djela kao što su: *Vladavina kvantiteta i znakovi vremena*, *Mnogostruka stanja bića* i *Fundamentalni simboli svete znanosti* posvećena su oživljavanju tradicionalnih učenja i odigrala su značajnu ulogu u nastanku i širenju škole Tradicije, koju su predstavljale takve figure kao što su: Frithjof Schuon, Ananda Coomaraswamy, Titus Burckhardt, Marco Pallis, Seyyed Hossein Nasr i Martin Lings. Uz ova spomenuta, neka druga Guénonova djela se bave određenim temama i specifičnim religijskim tradicijama, od kojih su sva napisana iz iste perspektive tradicionalne metafizike i ezoterizma. U ovu kategoriju djela možemo spomenuti sljedeća: *Simbolika križa*, *Čovjek i njegovo postojanje sukladno Vedanti*, *Uvod u proučavanje indijskih učenja* i *Velika trijada*.

Guénonovo stajalište o znanosti jeste integralni dio njegovog nastojanja da oživi tradicionalni svjetopogled i ne može se ispravno razumjeti odvojeno od općenitog vidokruga kojeg usvaja kroz svoja djela. Glavni sadržaj Guénonovih metafizičkih stajališta također leži u srcu škole Tradicije: primordijalna i perenijalna Istina, koja se manifestira u različitim religijskim tradicijama i metafizičkim sustavima, koji su izgubljeni u modernom svijetu. Modernisti nastoje da reduciraju sve više principe i razine zbiljnosti na njihove manifestacije u svijetu multipliciteta i relativne egzistencije. Moderna filozofija ovo izvodi reduciranjem svega na individualistički horizont subjekta, te relegiranjem objektivne zbiljnosti na diskurzivne konstrukcije spoznajućeg subjekta. Na području prirodnih znanosti, pozitivizam i njegovi scijentistički saveznici jednako tako odbacuju svaku zbiljnost koja je iznad dosega i kontrole kvantitativnih mjerenja fizičkih znanosti. U društvenom području, moralni i estetski principi su prepušteni arbitrarnim odlukama i konsenzusima većine, te stoga imamo kockanje sa objektivnom zbiljnošću i istinom. Za Guénona, bolest modernog svijeta je njegovo nepopustljivo poricanje metafizičkog područja, metafizičkog svijeta koji obuhvaća filozofiju i duhovnost. Guénon posmatra sve u svijetu stvaranja kao aplikaciju i manifestaciju metafizičkih principa koji su sadržani u perenijalnim religijskim učenjima, te ih primjenjuje na svaki pojedinačni predmet koji on označava u svojim djelima. I vrijednost tradicionalnih znanosti o prirodi i pogrešne tvrdnje moderne sekularne znanosti prosuđuju se u srazmjeru prema njihovoj blizini ili udaljenosti od ovih principa. U ovom smislu, Guénon je metafizičar *par excellence*, koji je posvetio svoj život dijagnosticiranju i ispravljanju metafizičkih pogreški modernog svijeta.

Ukoliko posmatramo Guénonova djela o znanosti, možemo primijeniti ranije spomenutu dvostruku distinkciju i analizu njegovih stajališta u dvije široke kategorije. Dok se prva kategorija radova odnosi na kritičke analize moderne znanosti i njezinih filozofskih stajališta, druga grupa radova se bavi tradicionalnim znanostima o prirodi, kao što su kozmologija, alhemija, filozofija brojeva, te znanost o duši, koju Guénon tumači kao brojnu aplikaciju metafizičkih principa na područje relativnog i fizičkog.

Kako bi naglasio duboki kontrast između tradicionalnih i modernih znanosti, Guénon naziva prvu «svetom znanošću», a potonju «profanom znanošću» (*Kriza modernog svijeta*, str.

37, 47). Sveta znanost, koja napose u ovom kontekstu jeste sinonimna sa tradicionalnom znanostima, temelji se na «intelektualnoj intuiciji», s jedne, te prihvatanju hijerarhije bića, s druge strane. Za Guénona, intelektualna intuicija, koja leži u osnovi tradicionalnih društava, prethodi diskurzivnom znanju budući da se izravno odnosi na znanje Apsoluta. Relativno, koje je područje fizičkih znanosti i njihove aplikacije u obliku raznih kvantitativnih metoda i tehnologije, ne poriče se, već se smješta u odgovarajuću poziciju u velikom lancu bića. Znanosti o prirodi bave se relativnim u posvemašnjoj ekonomiji stvari, i u ovom smislu one pripadaju svijetu multipliciteta. Sukladno Guénonu, ovo objašnjava postojanje raznih tradicionalnih znanosti koje pokazuju značajne razlike u obliku i jeziku od jedne do druge tradicionalne civilizacije, ali ostaju iste u suštini i principu. Kada se konstruiraju kao raznolike adaptacije i «ilustracije» (*Isto*, str. 48) metafizičkih principa na području materijalne egzistencije, tradicionalni kozmološki i znanstveni sustavi koji koriste različite metodologije i jezike unutar i s one strane civilizacija postaju opravdani.

Prema tome, u razumijevanju Guénonova pojma znanosti jedva da možemo prenasloviti značaj odnosa između Principa i njegovih prilagodbi. Za Guénona, metafizika se bavi proučavanjem Principa i priskrbuje suštinsko znanje, dok prirodne znanosti istražuju njezinu zemaljsku, relativnu i višestruku slojevitost manifestaciju u kozmosu. Znanstvene teorije, čak i kad se formalno proglašavaju kao empirijski ustanovljene i univerzalne istine, ne mogu funkcionirati kao nadomjesci za više principe, već jedino kao dalja potvrda principa čije su samo aplikacije. U ovom pogledu, metafizika, kao što je Aristotel kazao, jeste znanost svih znanosti, odnosno ona je znanost koja priskrbuje cjelovit okvir za sve druge oblike znanja, koji su utemeljeni bilo na teoriji (*theoria*) ili praksi (*praxis*). Posljedično tome, metafizika povezuje sve ogranke i oblike znanja, priskrbujući referentni okvir unutar kojeg funkcioniraju prirodne znanosti. Kako bi dodatno istaknuo ovo pitanje, Guénon obrće odnos između teorije i eksperimenta i daje prioritet «unaprijed stvorenim idejama» - stajalištu koje je znakovito blisko Kuhnovom pojmu paradigme. Prema Guénonu, «osebujna je sljeparija, tipično moderni 'eksperimentalizam', pretpostaviti da teorija može biti dokazana na temelju činjenica, budući da iste činjenice uvijek mogu biti jednako dobro objašnjene pomoću velikog broja različitih teorija» (*Isto*, str. 42).

Guénon pripisuje ovu pogrešku onome što naziva «praznovjerjem činjenica», proizvodom moderne profane znanosti, koji pretpostavlja da znanost istražuje «gole činjenice» lišene bilo kakvih subjektivnih, teoretskih ili natčulnih sastojaka. Nasuprot tome, Guénon pravi radikalnu intelektualnu tvrdnju i utemeljuje cjelokupno ljudsko razumijevanje, teoretsko, eksperimentalno ili estetsko, na intelektualnoj intuiciji, koja je jednako tako glavni put do metafizičke spoznaje. Cjelokupno znanje je oblik razumijevanja na jedan ili drugi način – zaključak koji su iskazali i artikulirali mnogi filozofi i moderni hermeneutičari. Uzevši terminologiju filozofije znanosti, možemo bez imalo dvojbe kazati da bi se Guénon složio temeljnim postulatima da je cjelokupno opažanje opterećena teorija, to jest, njoj prethodi čitav niz unaprijed stvorenih ideja i pretpostavki koje ne mogu biti razjašnjene unutar ekskluzivnog vidokruga prirodnih znanosti. Kao što smo prethodno istaknuli, prirodne znanosti su aplikacije i prilagodbe metafizičkih principa na pojedina područja proučavanja i kao takve izvode svoje filozofsko opravdanje ne iz svoje predmetne materije, kao što bi pozitivisti dokazivali, već iz onih principa koji priopćuju i određuju njihov vidokrug. U ovom smislu, znanstvena spoznaja, ukoliko izvodi svoje opravdanje iz principa, nije ni pogrešna, ni beskorisna. Stoga Guénon

naglašeno izriče da «ne postoji pitanje koje tvrdi da je bilo koja vrsta znanja, ma kako manje vrijedna, pogrešna sama po sebi; ono što nije legitimno jeste naprosto zloupotreba koja se javlja kad subjekti ove vrste apsorbiraju cjelokupnu ljudsku aktivnost, kao što je to slučaj danas» (*Ibid.*, str. 43.). Sa ovog stajališta se Guénon posvećuje pitanju nastanka eksperimentalne metode u modernim znanostima. On postavlja pitanje na sljedeći način: «Zašto su se eksperimentalne znanosti razvile u modernoj civilizaciji na takav način koji nisu imale ni u jednoj civilizacije prije nje?» (*Isto*, str. 42). Guénon odgovara na ovo krucijalno pitanje potcrtavanjem moćne tendencije modernog svijeta, a to je ekskluzivno zanimanje modernog uma za ono što nam je dato izravnim osjetilnim iskustvom. Prirodne znanosti po definiciji ograničavaju same sebe na materijalno područje i priskrbljuju sustavan pristup onome što može biti kušano samo u osjetilnom svijetu. Otuda se znanosti bave najminimalnijim aspektom zbiljnosti, što je ono što nam je izravno dostupno u pojmovima osjećaja, osjećanja, iskustava, itd. Jednom kad se kvantitativna dimenzija stvari konstruira da bude krajnji temelj onog što može biti spoznato i proučavano, filozofija, sukladno Kantu i njegovim proučavateljima, postaje sluškinja fizike, to jest puki interpretator podataka koje joj pribavljaju prirodne znanosti.

Za Guénona ovo predstavlja vrhunac modernog redukcionizma, koji preokreće sve intelektualne napore i nastojanja u lošu filozofiju. Ovo je ono što Guénon naziva «vladavinom kvantiteta», kao što naslov njegovog najznačajnijeg djela o tradicionalnim znanostima iskazuje (vidjeti njegovo djelo *Vladavina kvantiteta i znakovi vremena*, uvodno poglavlje). Kako to Guénon postavlja, razlog zbog kojeg je eksperimentalna metoda zadobila istaknuto mjesto bez presedana u modernom svijetu jeste taj što su prirodne znanosti «ograničile svoju pažnju na stvari osjetila i svijeta materije, te jednako tako zato što su se one same spremno podale najizravnijim praktičnim aplikacijama; njihov razvoj, koji ide ruku pod ruku sa onim što bi se moglo vrlo dobro označiti kao «praznovjerje činjenica», jeste otuda potpuno u suglasju sa specifično modernim tendencijama, ukoliko prethodna razdoblja, nasuprot tome, nisu mogla pronaći dostatne poticaje za postajanje apsorbiranim u ovom pravcu do razmjere poricanja viših poredaka spoznaje». (*Križa modernog svijeta*, str. 42-43).

Stoga Guénon posmatra nastanak moderne znanosti ne kao prirodni rezultat prednosti eksperimentalnih metoda, već radije kao rezultat temeljne promjene u *Weltanschauungu* modernog čovjeka, kojeg Guénon označava kao «proces degeneracije» sa stajališta intuitivne – metafizičke spoznaje. U dokaz toga, beskrajno detaljni podaci koje sakupljaju znanosti o kvantitativnoj dimenziji zbiljnosti označavaju, prema Guénonu, ne produbljivanje spoznaje, već «raspršenost u pojedinostima... koja se može provoditi do u beskraj bez ikakvog dubljeg napredovanja u pravcu istinske spoznaje». (*Isto*, str. 41). Kao što je to Guénon objasnio u *Vladavini kvantiteta* i drugim svojim djelima, ovo je učinak razdvajanja znastvene spoznaje od viših principa koje je u glavnim crtama prikazala tradicionalna metafizika. Drugi važan učinak ovog procesa jeste taj što se prirodne znanosti sada prvenstveno zanimaju za praktične aplikacije, a u mnogim slučajevima ovo je združeno sa voljom za moći. Ovo je uobičajena zbrka između znanosti i tehnologije. Kao što to Guénon pretpostavlja: «nije bezrazložno to što su se Zapadnjaci općenito bavili znanošću onako kako su je razumijevali; njihov primarni cilj nije spoznaja čak niti manje važnog poretka, već praktične aplikacije, kao što se može izvesti zaključak iz lagodnosti sa kojom većina naših suvremenika brka znanost i industriju, tako da se mnogi inženjeri posmatraju kao tipični ljudi znanosti» (*Isto*, str. 41.).

Guénon pridaje dvije međuodnosne funkcije prirodnim znanostima kada se posmatraju u svojemu tradicionalnom uokvirenju. Prva se odnosi na znanosti kao «aplikacije učenja... koje dopuštaju spajanje različitih poredaka zbiljnosti jednog s drugim i njihovo integriranje u jedinstvenu posvemašnju sintezu» (*Isto*, str. 47). Drukčije kazano, prirodne znanosti analiziraju hijerarhiju bića i pokazuju temeljno jedinstvo koje egzistira u različitim područjima kozmosa. Druga funkcija tradicionalnih prirodnih znanosti je radije pedagoške naravi po tome što nas one pripravlja za viši tip spoznaje: «one (to jest prirodne znanosti) konstituiraju, barem za neke ljude, i u suglasnosti sa njihovim prirodnim sposobnostima, pripremu za viši oblik spoznaje i vrstu staze koja vodi prema tome, dok iz njihovog hijerarhijskog poretka, sukladno razinama egzistencije na koju se odnose, one uobličuju, kao što je to već bilo, mnoge prečke ljestvi uz čiju pripomoć se omogućuje da se uspnemo do uzvisina čiste intelektualnosti».

Guénon je nadalje razvio gore spomenute teme u svojemu djelu *Vladavina kvantiteta i znakovi vremena* uz naglašavanje na analizi različitih znanstvenih pojmova sa tradicionalnog stajališta. Sa velikom umiješnošću i jasnoćom, Guénon se bavi takovrsnim pojmovima kao što su kvantitet i kvalitet, prva materija, «prostorni kvantitet i kvalificirani prostor», vrijeme, individualnost, jedinstvo i jednostavnost, «zgušnjavanje svijeta», geometrijski simboli, brojevi, promjena i postojanje, te mnoštvom drugih pojmova, koje sve analizira sa stajališta prema potcrtavanju dublje intelektualne transformacije koja se izdešavala sa pojavom moderne sekularne znanosti. Napose u ovoj svojoj knjizi, čiji naslov sažima veliki dio njegove poruke, Guénon se usredsređuje na kvantifikaciju zbiljnosti u ime znanstvenog mjerenja, proročanstva, tačnosti.

Kao najistaknutiji branitelj tradicionalne metafizike i filozofije znanosti u dvadesetom stoljeću, Guénon je odigrao ključnu ulogu u razvoju visoko kritične pozicije u pogledu onoga što je Wolfgang Smith nazvao modernim «scijentizmom». Iako je Guénon ostao unekoliko nepoznat zapadnjačkim akademskim krugovima, zahvaljujući njegovoj zajedljivoj kritici modernog svjetopogleda i beskompromisnoj odbrani tradicije njegova su djela izvršila dubok utjecaj na mnoge intelektualce i pisce i na Zapadu i na Istoku.

S engleskog preveo:
Nevad KAHTERAN

Bibliografija:

Guénonova glavna djela uključuju sljedeća:

The Crisis of the Modern World (Kriza modernog svijeta), tr. by A. Osborne, M. Pallis, R. Nicholson (London: Luzac, 1962.).

The Multiple States of Being (Višestruka stanja bića), tr. by Joscelyn Godwin (New York: Larson, 1984.).

The Reign of Quantity and the Signs of the Times (Vladavina kvantiteta i znakovi vremena), tr. by Lord Northbourne (Baltimore: Penguin Books, 1972.).

Symbolism of the Cross (Simbolika križa), tr. by Angus Macnab (London: Luzac, 1958.).

East and West (Istok i Zapad), tr. by William Massey (London: Luzac, 1941.). Vidjeti također novi prijevod Martina Lingsa (New York: Sophia Perennis, 2001.).

The Esotericism of Dante (Danteov ezoterizam), tr. by Henry D. Fohr (New York: Sophia Perennis, 2001.).

The Great Triad (Velika trijada), tr. by Peter Kingsley (Cambridge: Quinta Essentia, 1991.).

Insights into Islamic Esoterism and Taoism (Uvidi u islamski ezoterizam i taoizam), tr. by Henry D. Fohr (New York: Sophia Perennis, 2001.).

Introduction to the Study of Hindu Doctrines (Uvod u proučavanje indijskih učenja), try. by M. Pallis (London: Luzac, 1945.).

Man and His Becoming According to the Vedanta (Čovjek i njegovo postojanje sukladno Vedanti), tr. by R. Nicholson (London: Luzac, 1946.).

The Metaphysical Principles of the Infinitesimal Calculus (Metafizički principi infinitezimalnog računa), tr. by Henry D. Fohr (New York: Sophia Perennis, 2001.).

Spiritual Authority and Temporal Power (Duhovni autoritet i svjetovna vlast), tr. by Henry D. Fohr (New York: Sophia Perennis, 2001.).

Fundamental Symbols: The Universal Language of Sacred Science (Temeljni simboli: univerzalni jezik svete znanosti), tr. by Alvin Moore, revidirano izdanje Martina Lingsa (Cambridge: Quinta Essentia, 1995.).

Također bismo mogli ukazati na sljedeće izvore o Guénonovom životu i djelima³⁴):

René Alleau i M. Scriabine, *Rene Guenon et l'Actualite de la Pensee Traditionelle: Actes du Colloque International de Cerisy-La-Salle: 13-20 Juliet 1973*. (Paris: Dervy Livres, 1981.).

Robin Waterfield, *Rene Guenon and the Future of the West: the Life and Writings of a 20th-century metaphysician* (Wellingborough: Crucible, 1987.).

Jean Robin, *Rene Guenon: Temoin de la Tradition* (Paris, G. Tredaniel, 1986.).

³⁴ Za detaljan pregled svih Guénonovih djela i radova, vidjeti N. Kahteran, *Perenijalna filozofija (Sophia Perennis) u mišljenju René Guénona, Frithjofa Schuona i Seyyeda Hosseina Nasra*, Sarajevo: El-Kalem, 2002., str. 241-257 (napomena prevodioca).